

IZVJEŠTAJ O AKTIVNOSTIMA EKO FORUM-a za period mart 2024 – mart 2025

Redovna godišnja skupština održana je 23.3.2024 godine u prisustvu 20 delegata. Na Skupštini su prezentirani i usvojeni izvještaj o radu za period mart 2023 - februar 2024, finansijski izvještaj za 2023. godinu, kao i plan rada za 2024 godinu. Na sjednici su izvršene i izmjene nekoliko članova statuta i dijela rukovodstva udruženja. Razriješeni su potpredsjednica, pet članova upravnog odbora i jedan član nadzornog odbora. Skupština je imenovala novu potpredsjednicu i dva nova člana nadzornog odbora. Nakon odluka Skupštine i izmjena statuta, upravni odbor ima pet članova, a nadzorni odbor tri člana.

Sredstva za aktivnosti udruženja obezbijeđena su realizacijom projekata i donacijama. Udruženje je u izvještajnom periodu koristilo bez naknade prostorije u vlasništvu grada Zenice, uz plaćanje režijskih troškova. Projekti su nam omogućili da imamo zaposlene tri osobe na određeno, na puno radno vrijeme, a plate i doprinosi za njih obezbijeđeni su u potpunosti iz budžeta projekata. Pored stalno zaposlenih, angažovano je ukupno 38 spoljnih saradnika i volontera po ugovoru o djelu.

Projekat	Trajanje	Broj zaposlenih	Broj angažovanih
1. Eko HUB Zenica	1.9.2022 – 31.3.2024	1	11
2. Eko BiH mreža	1.5.2023 – 30.4.2024	1	7
3. Reindustrijalizacija po principu Brownfield je bolji od Greenfield	1.1.2024 – 30.6.2026	1	3
4. Mreža Arhus centara za zelenu agendu i zaštitu životne sredine	1.2.2024 – 31.7.2026	2*	-
5. Jačanje odgovora na sigurnosne rizike od klimatskih promjena	1.12.2023 – 30.4.2024	-	2
6. Films for the Future	1.5.2024 – 30.6.2024	-	6
7. BH zbor	1.7.2024 – 31.8.2024	-	7
8. Drvo prijateljstva	1.11.2024 – 31.12.2024	-	3
9. Biodekontaminacija zagađenja teškim metalima mikroalgama	1.4.2024 – 31.12.2024	-	-

* osoblje na projektu 4 je isto kao i na projektima 1 i 2

U izvještajnom periodu realizovane su brojne aktivnosti, učešća u javnim raspravama, sastanci, javne tribine, konferencije, kampanje, terenske akcije, ankete, peticije, edukacije, mjerenja zagađenja, analize zdravstvenih efekata zagađenja, te brojni nastupi u medijima.

Učestvovali smo u javnoj raspravi i dostavili naše primjedbe i sugestije za obnovu okolinske dozvole za Toplanu Zenica.

U saradnji s organizacijom BIOX iz Slovačke, izvršena je analiza sadržaja teških metala u uzorcima tla uzetih u neposrednoj blizini koksare.

Učestvovali smo u javnoj raspravi i dostavili naše primjedbe i sugestije za Studiju o uticaju na okoliš za projekat izgradnje prečistača otpadnih komunalnih voda Grada Zenica.

Učestvovali smo u javnoj raspravi i dostavili naše primjedbe i sugestije za izradu studije o uticaju na okoliš MHE Obarnica na rijeci Lašvi.

Učestvovali smo u javnoj raspravi i dostavili naše primjedbe i sugestije za izradu studije o uticaju na okoliš HE Kovanići na rijeci Bosni.

Na zahtjev Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije, imenovali smo našeg predstavnika u procesu izrade Strategije pravedne tranzicije energetskog sektora BiH do 2030 sa projekcijom do 2050. godine.

U prvoj polovini 2024. godine imali smo intenzivne aktivnosti na uspostavljanju zaštićenog područja, kroz niz sastanaka s Radnim predsjedništvom gradskog vijeća, koje je rezultiralo javnom tribinom u organizaciji gradskog vijeća, na kojoj smo pokušali iznijeti argumente za pokretanje te inicijative. Međutim, zbog snažnog protivljenja dijela lokalnog stanovništva, na čijem čelu su vijećnici iz najbrojnijeg političkog subjekta u gradu (BHI KF), uputili smo stavove u vezi te inicijative kojima smo predložili da grad pokrene proceduru izmjene prostornog plana (jer taj dokument predstavlja osnov za proglašenje zaštićenog područja) kao i Odluke o provođenju prostornog plana, čija primjena je obavezujuća za vijeće. Na naše stavove dostavljene 10.7.2024 nikad nije odgovoreno, niti je Vijeće ikad raspravljalo o toj inicijativi. Poslije lokalnih izbora održanih u oktobru nije došlo do promjene političkih snaga u vijeću, tako da će ta inicijativa teško doći na dnevni red u sadašnjem mandatu gradskog vijeća.

Nakon što je Ministarstvo prostornog uređenja ZDK odbilo naš prigovor na rješenje o dodjeli sredstava za ekološke projekte po raspisanom javnom pozivu i odbilo pristup informacijama o rang listi odobrenih projekata, pokrenut je upravni spor pred Kantonalnim sudom u Zenici. Iako je presudom tužba odbijena, jer je ministarstvo napravilo proceduralnu grešku (dostavilo nam je informaciju umjesto donošenja rješenja), u ponovljenom postupku po Zakonu o slobodnom pristupu informacijama i uz pribavljeno mišljenje Agencije za zaštitu ličnih podataka u BiH uspjeli smo doći do detaljne rang liste odobrenih projekata.

S obzirom da nam je odobren EU projekat iz programa Interreg, koji se realizuje po principu predfinansiranja (prvo se troše vlastita sredstva tokom 6 mjeseci, koja se refundiraju u iznosu od 80% nakon prihvatanja izvještaja), obratili smo se molbom na više adresa (Ured premijera ZDK, Skupština ZDK, Ministarstvo za privredu ZDK, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Fond za zaštitu okoliša FBiH) za odobrenje finansijske pomoći za taj projekat u kojem su partneri i grad Zenica i Zeničko-dobojski kanton, ali nijedna od tih molbi nije udovoljena. Privremenom preraspodjelom sredstava sa drugih projekata, uštedama na indirektnim i putnim troškovima,

sredstvima po javnom pozivu Grada Zenice i kroz nekoliko donacija uspjeli smo obezbijediti sva sredstva i uspješno realizovati projekat.

Nakon što nam je odobren dio sredstava po javnom pozivu Fonda za zaštitu okoliša za sufinansiranje EU projekta "Mreža Arhus centara za zaštitu okoliša i zelenu agendu", bili smo dužni dostaviti bankovnu garanciju kao preduslov za potpisivanje ugovora. S obzirom da banka u kojoj imamo otvorene račune ne izdaje bankovne garancije udruženjima, morali smo između ostalog obezbijediti sudužnika – d.o.o. firmu. Kompanija Pero d.o.o. Zenica nam je pristala biti sudužnik, nakon čega smo dobili bankovnu garanciju i projekat se uspješno realizira.

U aprilu 2024. godine najavljeno je gašenje koksare, te smo tražili dodatna mjerenja kancerogenih polutanata mobilnom stanicom. Mjerenja su izvršena i nisu utvrđene prekomjerne emisije prilikom gašenja koksare. Nakon gašenja koksare, koncentracije zagađujućih materija u zraku su značajno smanjene i nije bilo zabiježenih epizode visokih koncentracija prašine i SO₂ u zraku sve do početka zimske sezone sa temperaturnim inverzijama i većim korištenjem kućnih ložišta.

Žalbeni postupak koji se vodio pred nezavisnim mehanizmom EBRD u vezi Toplane Zenica i koksare ArcelorMittal Zenica okončan je gašenjem koksare. Iako je cilj pokretanaj postupka bio da se na koksari ugrade filteri, odnosno uređaji za smanjenje emisija, korporacija je donijela odluku da im se više isplati ugaziti taj pogon nego da investiraju desetina miliona eura u projekat za koji ne mogu dobiti kreditna sredstva, jer banke više ne finansiraju projekte zasnovane na korištenju uglja.

Film "Nebo iznad Zenice" o aktivizmu Eko foruma premijerno je prikazan na filmskom festivalu Copenhagen DOX u Danskoj u martu 2024. godine. Nakon toga uslijedila je bh. premijera na Sarajevo film festivalu i niz nagrada na festivaliam širom svijeta (Litvanija, Norveška, Mađarska, Hrvatska, Srbija, Češka, Italija). Nagrada iz Norveške uplaćena je u cijelosti kao donacija Eko forumu. Ocjenjivačkom sudu za dodjelu javnih priznanja grada Zenice predložili smo autore filma za nagradu grada Zenice, ali naš prijedlog nije dobio podršku ocjenjivačkog suda.

Našim predstavnicima OSCE je omogućio učešće na regionalnom sastanku Arhus centara u Sarajevu, te na godišnjem sastanku Arhus centara Evrope i Azije koji je održan u Beogradu.

U maju 2024. bili smo domaćini radionice o angažmanu žena u ekološkoj pravdi u BiH u organizaciji UNDP. UNDP kancelarije u Bosni i Hercegovini i na Kosovu provode zajedničku studiju koja ima za cilj identificirati mogućnosti koje bi omogućile povećanje stope uključenosti žena u pitanja koja se tiču ekološke pravde, kao podrška miru.

Mreža "Global Steel Coalition" koja okuplja organizacije koje se bave industrijskim zagađenjem iz cijelog svijeta, od Koreje do Brazila, promijenila je ime u "Fair Steel Coalition". U okviru mreže

održali smo zajednički performans "Shiny Claims – Dirty Flames" u povodu otvorenja Olimpijskih igara u Parizu, čiji je sponzor korporacija ArcelorMittal.

Četvrti Globalni okrugli sto o PRTR (registrima ispuštanja i prijenosa zagađivača) održan je 20.-21. novembra 2024. u Ženevi, uz sastanak Radne grupe strana potpisnica Protokola o PRTR. Sastanci su bili otvoreni za predstavnike država članica UN-a i zemalja članica OECD-a, kao i zainteresovane strane, kao što su kao međuvladine i nevladine organizacije, industrije, akademskih institucija, javnosti i stručnjaka. Četvrti Globalni okrugli sto o PRTR organizovan je pod pokroviteljstvom organizacija UNECE i OECD u saradnji sa UNITAR i UNEP. Na okruglom stolu učestvovao je i predstavnik Eko foruma s prezentacijom naših iskustava u korištenju PRTR registra.

Projekti

U izvještajnom periodu udruženje je realiziralo 9 projekata:

1. Eko hub Zenica (1.9.2022 – 31.3.2024)

Grant za Eko Hubove u okviru projekta "Misli o prirodi!" koji implementira Centar za promociju civilnog društva, a finansira Vlada Švedske. Opšti cilj projekta je usšostavljanje i održavanje funkcionalne lokalne mreže partnera koja djeluje na zaštiti okoliša. Projekat je uspješno okončan i pozitivno ocijenjen od strane donatora.

2. Eko BiH mreža (1.5.2023 – 30.4.2024)

Grant ZM-1/2023 za zagovaračke mreže u okviru projekta "Misli o prirodi!" koji implementira Centar za promociju civilnog društva, a finansira Vlada Švedske. Partneri na projektu su Centar za ekologiju i energiju Tuzla, Centar za životnu sredinu Banja Luka, Udruženje "Resursni Aarhus centar u BiH", Eko akcija Sarajevo i Green team Novi Grad. Opšti cilj projekta je ostvariti veći uticaj Eko-BiH mreže na kreiranje i provođenje politika zaštite životne sredine/okoliša i očuvanja prirode u BiH na principima solidarnosti i demokratije. Godišnji skup mreže Eko BiH održan je u Visitor centru Pecka, a prisustvovali su mu predstavnici 22 udruženja koja su ovom prilikom potvrdili svoje članstvo u mreži učešćem na sjednici skupštine. Projekat je uspješno okončan i pozitivno ocijenjen od strane donatora.

3. Reindustrijalizacija po principu Brownfield je bolji od Greenfield (1.1.2024 – 30.6.2026)

Projekat finansira EU Interreg Danube Region Programme. Partneri na projektu su Gospodarska zbornica Slovenije, Ljubljana, Slovenija (vodeći partner), Zavod za gradbeništvo, Ljubljana, Slovenija, Opština Hrastnik, Slovenija, Služba za razvoj i međunarodne projekte Zeničko-dobojskog kantona, Zenica, BiH, Udruženje Eko forum Zenica, BiH, Univerzitet prirodnih resursa

i prirodnih nauka BOKU, Beč, Austrija, Razvojna agencija Bačka, Srbija, Razvojna agencija Vojvodine, Novi Sad, Srbija, Grad Sombor, Srbija, Opština Vratsa, Bugarska, Privredna komora Vratsa, Bugarska, Opština Resita, Rumunija, Udruženje Make Better, Rumunija, Grad Zenica, BiH, Opština Nikšić, EPCG željezara Nikšić, Crna Gora. Cilj projekta je unaprijediti institucionalne kapacitete javnih vlasti i zainteresovanih strana u Dunavskom regionu, te smanjiti socio-ekonomsku i administrativnu fragmentaciju u procesima prostorne, ekonomske i ekološke transformacije kroz teritorijalne demonstracije reindustrijalizacije "Brownfield je bolje od Greenfield (BBG)" i primjene 4H pristupa.

4. Mreža Aarhus centara za zelenu agendu i zaštitu životne sredine (1.2.2024 – 31.7.2026)

Projekat finansira EU4CS – Support to existing and newly established Civil Society Organisations' networks – EuropeAid/176421/DD/ACT/BA, Aarhus Centers' Network for Green Agenda and Environmental Protection BH"- 03/24 (2023/452-569). Partneri na projektu su Udruženje "Resursni Aarhus centar u BiH", Centar za životnu sredinu Banja Luka, Centar za ekologiju i energiju Tuzla, Eko forum Zenica, Udruga Dinarica Mostar. Cilj projekta je ojačati uključenost mreže Aarhus centara u formulaciju, implementaciju i praćenje strategija, politika i procesa donošenja odluka u vezi sa EU integracijama u sektoru životne sredine i klimatskih promjena.

5. Jačanje odgovora na sigurnosne rizike od klimatskih promjena (1.12.2023 – 30.4.2024)

Projekat finansira OSCE kroz program Extra-budgetary (ExB) financed project # 1102151 – OSCE. Cilj projekta je utvrditi nivo koncentracija policikličkih aromatskih ugljikovodika i volatilnih organskih spojeva, te izvršiti genotoksikološki monitoring u Lukavcu. Projekat je uspješno okončan prezentacijom rezultata u Sarajevu.

6. Films for the Future (1.5.2024 – 30.6.2024)

EUNIC klaster Bosne i Hercegovine, u saradnji s Eko Forumom Zenica, organizovao je internacionalni festival dokumentarnog filma za klimatsku akciju. Festival je održan u Multiplexu „Ekran“ u Zenici od 10. do 12. maja 2024. godine. Pored projekcija filmova, održane su panel diskusije i mini eko sajam. Projekat je podržan od Goethe-Instituta, Austrijskog kulturnog foruma, Francuskog instituta, Ambasade Kraljevine Španije i Delegacije EU u Bosni i Hercegovini u suradnji s Eko Forumom Zenica, Zemlja Voda Zrak Tuzla, te drugim ekološkim organizacijama.

7. BH zbor (1.7.2024 – 31.8.2024)

Uz podršku i koordinaciju Evropskog fonda za Balkan iz Beograda organizovan je niz sastavanaka na temu zaštite okoliša u svjetlu otvaranja novih rudnika u Bosni i Hercegovini. Zajednička diskusija o zelenoj tranziciji i ekstraktivizmu krenula je naprijed u stvaranje prve takve kolektivne izjave/pozicije koja dolazi iz različitih grupa, osnovnih pokreta i nevladinih organizacija u BiH. Bosanskohercegovačka perspektiva i pozicija iznesena u kolektivnoj izjavi predstavljena je i

diseminirana tokom skupa ZBOR 2024 u Homolju u Srbiji, sa oko 40 učesnika iz regiona Balkana i svijeta.

8. Drvo prijateljstva (1.11.2024 – 31.12.2024)

Od novembra naš grad je bogatiji za 58 novih stabala platana, lipe i smrče u parku oko Kantonalne bolnice Zenica. Sredstva za ovogodišnju, petu po redu regionalnu akciju "Drvo prijateljstva" obezbijedio je Evropski fond za Balkan (50 sadnica), Unicredit banka d.d. Mostar (5 sadnica) i Alba d.o.o. Zenica (3 sadnice). Našoj akciji pridružili su se učenici Osnovne škole "Mak Dizdar" i dvije odgojne grupe iz obdaništa Sindibad.

9. Biodekontaminacija zagađenja teškim metalima mikroalgama (1.4.2024 – 31.12.2024)

Na poziv instituta za biotehnologiju BIOX iz Slovačke, učestvovali smo u ovom pilot projektu koji je testirao inovativni pristup sanaciji okoliša korištenjem uzgojenih vodenih mikroalgi za ekstrakciju teških metala iz tla. Za razliku od konvencionalnih metoda koje zavise od hemijskih tretmana ili fizičke ekstrakcije, ova tehnika je znatno energetski efikasnija, isplativija i ekološki prihvatljivija. Testirani uzorci su prikupljeni iz okoline koksare u Zenici. Projekat je pokazao da mikroalge mogu smanjiti kontaminaciju tla teškim metalima za 20% do 48%. Dok su testirana biološka rješenja pokazala potencijal za uklanjanje kontaminacije teškim metalima, čini se da je njihova kombinacija s tradicionalnim metodama ekstrakcije, kao što je hemijski predtretman, neophodna za postizanje optimalnih rezultata. Ovi preliminarni nalazi pružaju osnovu za dalja istraživanja i potencijalne buduće složene procese dekontaminacije.

Publikacije

U izvještajnom periodu objavljene su sljedeće publikacije:

- **Komparativna analiza najboljih praksi inspeksijskih organa na zaštiti okoliša/životne sredine odabranih zemalja članica Evropske Unije i Bosne i Hercegovine**
Ova publikacija nastala je u okviru projekta „Jačanje djelotvornosti i transparentnosti okolišnih inspekcija u Bosni i Hercegovini“ koji realizuje Udruženje Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu uz podršku Nacionalnog demokratskog instituta u Bosni i Hercegovini. Publikaciju su izradili Udruženje Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu (CPRC), Udruženje „Eko forum“ Zenica, Centar za razvoj civilnog društva u BiH (CRCDD) i Centar za istraživačko novinarstvo (CIN).
- **Izvještaj iz sjene: Poglavlje 27 – procjena napretka u oblasti zaštite okoliša u Bosni i Hercegovini**
Treći Izvještaj iz sjene nevladinog sektora o stanju okolinskih zakona u Bosni i Hercegovini u

kontekstu pristupanja Evropskoj uniji obuhvata period od decembra 2021. do decembra 2023. godine i oslanja se na prethodni Izvještaj, objavljen u martu 2022. godine. Ova publikacija izrađena je u okviru projekta "Misli o prirodi!" koji implementira Centar za promociju civilnog društva, a finansira Švedska.

- **Uticaj specifičnog industrijskog zagađenja zraka na zdravlje stanovništva**
Ovu publikaciju izradilo je Udruženje Eko forum Zenica, kao partner projekta "Jačanje odgovora na sigurnosne rizike od klimatskih promjena", koji finansira Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE). Opšti cilj istraživanja je utvrđivanje nivoa koncentracija policikličkih aromatskih ugljikovodika (PAH) i volatilnih organskih spojeva (VOC) u zraku, te vršenje genotoksikološkog monitoringa u Lukavcu. Pored toga, publikacija sadrži i rezultate mjerenja VOC i PAH u zraku u Zenici (2022), biomonitoringa izloženog stanovništva u Zenici (2023-2024) provedenog kroz projekat "Misli o prirodi!" podržan od Švedske, te rezultate mjerenja VOC i PAH u zraku u Ribnici (2023) uz podršku Evropskog fonda za Balkan
- **Analiza potencijala grada Zenice za reindustrijalizaciju po principu "brownfield je bolji od greenfielda"**
Ovu publikaciju izradilo je Udruženje Eko forum Zenica, kao partner projekta "Reindustrijalizacija po principu Brownfield je bolji od Greenfielda", koji finansira EU kroz Interreg Danube Region Programme. Cilj analize je da istraži trenutno stanje brownfield lokacija u Zenici, uporedi brownfield i greenfield pristupe u kontekstu Zenice, predloži strategije za reindustrijalizaciju putem brownfield investicija i promoviše održiv ekonomski razvoj.

U Zenici, 31.3.2025.

predsjednik udruženja Eko forum Zenica
Zlatan Alibegović